

Лулу ЦЗІНЬ,
 orcid.org/0000-0001-7740-5709
 аспірант кафедри перекладу і теоретичної
 та прикладної лінгвістики
 ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
 імені К. Д. Ушинського»
 (Одеса, Україна) Alex-popova@ukr.net

СТАН НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ЩОДО ВИМОГ ДО ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ

Стаття присвячена дослідженню стану навчальних матеріалів щодо вимог до формування лінгвокультурної компетентності учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл на сучасному етапі реформування системи освіти України. У роботі проаналізовано чинні програми з навчання учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл іноземної мови, зокрема китайської, в площині формування їх лінгвокультурної компетентності; умовно розподілено й схарактеризовано етапи реформування освітнього простору України (I етап – підготовчо-адаптаційний (з 2015 р. до 2017/18 н. р.); II етап – перехідний (2017/18 н. р.); III етап – основний (після 2017/18 н. р.)). У статті проаналізовано окремі навчальні плани початкових класів відповідно до мов навчання у системі загальної середньої освіти, а саме: з українською мовою навчання; з навчанням мовою корінного народу, національної меншини; спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов; студійовано зміст навчально-методичних комплексів з китайської мови для початківців.

Ключові слова: лінгвокультурна компетентність, учні початкових класів загальноосвітніх шкіл, китайська мова, навчально-методичне забезпечення, навчальні плани початкових класів.

Lulu JIN,
 orcid.org/0000-0001-7740-5709
 Postgraduate student at the Department of Translation,
 Theoretical and Applied Linguistics
 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky
 (Odessa, Ukraine) Alex-popova@ukr.net

STATE OF EDUCATIONAL MATERIALS REGARDING THE REQUIREMENTS TO THE FORMATION OF THE PRIMARY SCHOOL PUPILS' LINGUOCULTURAL COMPETENCE

The article is devoted to the study aimed at determining the state of educational materials regarding the requirements to the formation of the primary school pupils' linguocultural (linguistic and cultural) competence at the present stage of the reform taking place within the educational system of Ukraine. The current syllabi in the framework of teaching foreign languages, Chinese in particular, to primary school pupils in terms of forming their linguistic and cultural competence are analysed in the article; the reformation stages within Ukraine's educational space are conventionally defined and characterized (stage I – preparatory-adaptive (from 2015 to 2017/18 academic years); stage II – transitional (2017/18 academic year); stage III – main (after 2017/18 academic year)). Some primary school curricula depending on the language of study at general secondary schools are analysed: 1) the Ukrainian language of study; 2) the language of the indigenous people, national minority; 3) specialized schools with advanced study of foreign languages; the content of the methodical support on teaching the Chinese language to primary school pupils is studied.

There have been made these conclusions:

1. The typical innovative educational programs on “lingua-cross-cultural” aspects of teaching Chinese to junior schoolchildren of secondary education institutions have not been developed.

2. There is a need for a deep study of the problems, as follows: methodical principles facilitating the formation of linguistic and cultural competence of primary school pupils through the use of the Chinese literary works; selection principles of linguistic material contributing into the formation of the designated competence.

3. The nature and structure of the phenomenon “linguocultural competence of primary school pupils studying at secondary schools” have not been clarified; the means of forming linguocultural competence of primary school pupils who study at secondary schools have not been identified; no systems of exercises which contribute into the formation of linguocultural competence of primary school pupils who study at secondary schools by means of the Chinese literary works against the background of Ukraine's national culture have ever been developed.

4. There is a lack linguocultural components within general outcomes of foreign language education, particularly in the context of learning Chinese.

The perspectives of the further research are seen in the study of the formation levels of primary school pupils' linguistic and cultural competence in terms of diagnosing the real level of their theoretical and practical preparedness according to specific criteria and indicators, that is, to develop the corresponding tasks, to specify the criteria, indicators and formation levels of primary school pupils' linguistic and cultural competence through the use of the Chinese literary works.

Key words: linguistic and cultural competence, primary school pupils, secondary schools, the Chinese language, teaching and methodological support, curricula of elementary schools.

Постановка проблеми. Будь-яке експериментальне педагогічне дослідження базується на викликах часу, потребах ринку праці, освітніх тенденціях країни, в межах якої воно здійснюється, змісті імовірних векторів розвитку міжнародних відносин країн-учасниць міжкультурної комунікації. Фундаментом для міжнародної співпраці виступає іншомовне тло, що актуалізується в конкретно-лінгвістичному просторі крос-галузових взаємин. Саме культурна складова частина комунікації може впливати на її результат як позитивно, так і негативно. Урахування національного компонента в навчально-методичному забезпеченні дисципліни «Іноземна мова» є необхідною умовою для повномірного опанування іноземною мовою (англійською, німецькою, французькою, іспанською, китайською тощо), починаючи з початкової школи. На жаль, наразі відчувається брак вітчизняного «методичного внеску» в галузі викладання китайської мови на всіх освітніх рівнях, лінгвокультурного складника у тому числі.

Аналіз досліджень. Нові тенденції розвитку освітнього простору України відображено в нормативній базі, а саме: у Державних стандартах освіти, у наказах МОН України, рекомендаціях, концепціях тощо. Чимало інновацій зазначено в Концептуальних засадах реформування середньої школи в контексті мов навчання (державної, рідної (в разі відмінності) та іноземної) (Нова українська школа, 2016), проте в документі не специфіковано статус китайської мови в парадигмі іноземних. У Державному стандарті початкової загальної освіти детально прописано очікувані результати навчання іноземних мов у всіх видах мовленнєвої діяльності як в навчальних умовах, так і в режимі он-лайн. Серед інформаційних джерел виокремлено книжки, мультфільми, фільми, але не згадується про значущість культурологічної основи навчання (Державний стандарт..., 2017). Вітчизняні методисти (Г. С. Чекаль, О. А. Палій, С. І. Потапенко, І. Ф. Андрійко) визначають такі компоненти змісту навчання: «автентичний мовний, мовленнєвий, країнознавчий та лінгвокраїнознавчий матеріал; сфери, теми, ситуації спілкування; знання та мовленнєві навички й уміння» (Чекаль, Палій, Потапенко, 2010: 77); однак автори не враховують загальнокультурні і конкретно-культурні засади формування лінгвокультурної компетентності школярів.

Мета статті. Вищенаведені дані зумовлюють *мету* порушеної проблеми – дослідити стан навчальних матеріалів щодо вимог до формування лінгвокультурної компетентності учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл на сучас-

ному етапі реформування системи освіти України. Ця мета своєю чергою передбачає розв'язання таких *завдань*: 1) проаналізувати чинні програми з навчання учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл іноземної мови, зокрема китайської, в площині формування їх лінгвокультурної компетентності; 2) схарактеризувати етапи реформування освітнього простору України в контексті дослідження; 3) вивчити навчальні плани початкових класів відповідно до мов навчання в системі загальної середньої освіти; 4) студіювати зміст навчально-методичних комплексів з китайської мови для початківців.

Виклад основного матеріалу. Задля визначення методичної ресурсної бази формування лінгвокультурної компетентності учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл було проаналізовано навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів, наявні типові освітні програми закладів загальної середньої освіти, робочі програми з іноземних мов, зокрема китайської, методичні рекомендації з іноземних мов для експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів.

Сучасне реформування освітнього простору України надало змогу умовно розподілити цей процес на три періоди: I етап – підготовчо-адаптаційний (з 2015 р. до 2017/18 н. р.); II етап – перехідний (2017/18 н. р.); III етап – основний (після 2017/18 н. р.).

Перший етап характеризується чітким розумінням освітян необхідності реформування системи освіти України у зв'язку з політичними, економічними й соціальними подіями. Освітня спільнота усвідомлювала неминучість реформ в системі української освіти у зв'язку з потенційними орієнтирами, терміновістю оновлення змісту всіх ступенів освіти нової України, невідкладність абсорбування та впровадження провідного досвіду Європейських країн у галузі освіти й академічної співпраці в освітній простір України, з одного боку; з іншого боку, Державні програми «Один пояс, один шлях» і «Новий шовковий шлях», ініційовані Урядом КНР, спонукали МОН України до вжиття конструктивних заходів щодо врахування здобутків китайських колег-освітян у процесі модернізації державної освіти. Отже, аналіз досвіду західних і східних колег в освітній сфері передбачав цілісне переосмислення пріоритетів і детермінантів розвитку системи освіти України, адаптування до нової парадигми освіти і науки, а також розробку інноваційних стандартів навчання, навчальних планів і типових освітніх програм з кожної дисципліни в контексті трансформації у глобальний освітній простір.

Другий етап розпочався з раціоналізації державної системи освіти у векторі спрямування на Захід і Схід. Відповідно до листа МОН України від 07.06.2017 № 1/9-315 «Про структуру 2017/2018 навчального року та навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів», робочі навчальні плани розробляються навчальними загальноосвітніми закладами щорічно на основі Типових навчальних планів залежно від типу закладу, його спеціалізації, освітніх запитів учнів і їхніх батьків та з урахуванням кадрового та матеріально-технічного забезпечення. Відзначимо, що в 2017/18 навчальному році варіативний спектр Типового навчального плану передбачає вибір мови навчання, вивчення мови національної меншини, вивчення двох іноземних мов. Для 1–4 класів на зазначений період робочі навчальні плани розробляються за Типовими навчальними планами початкової школи, затвердженими наказом МОН, молоді та спорту України від 10.06.2011 р. № 572 (зі змінами).

2017/18 навчальний рік у закладах загальної середньої освіти став переломним у плані освітніх трансформацій, передбачених реформами в сучасному освітньому просторі України, що вможливило плавну інтеграцію до Європейської освітньої спільноти. Типові освітні програми закладів загальної середньої освіти I–III ступенів забезпечують набуття школярами певного комплексу знань і умінь (очікувані результати навчання); визначають форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти, загальний обсяг навчального навантаження, орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, факультативів, курсів за вибором тощо, зокрема їх інтеграції, а також логічної послідовності їх вивчення.

Станом на 2018 рік до складу Типових освітніх програм навчального закладу входять предмети інваріантної та варіативної частин, зміст яких відповідає Державним освітнім стандартам України. Отже, наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 року № 407 затверджено Типову освітню програму закладів загальної середньої освіти I ступеня; специфіковано її основні положення; окреслено зміст і структуру першого рівня освіти; встановлено погодинне співвідношення між окремими предметами за роками навчання; визначено гранично допустиме тижневе навантаження учнів тощо. Зауважимо, що освітня програма кожного закладу початкової освіти сформована на основі Типової освітньої програми. На основі освітньої програми (закладу освіти) заклад складає та затверджує навчальний план закладу освіти,

що конкретизує організацію освітнього процесу. Навчальні плани початкової школи передбачають реалізацію освітніх галузей Базового навчального плану Державного стандарту.

У зазначений період серед окремих навчальних планів початкових шкіл відповідно до мов навчання у системі загальної середньої освіти існують такі варіанти навчальних планів початкових шкіл: 1) з українською мовою навчання; 2) з навчанням мовою корінного народу, національної меншини; 3) спеціалізовані школи з поглибленим вивченням іноземних мов. Формування мовної особистості учня загальноосвітньої школи на першому освітньому рівні реалізується в межах освітньої галузі «Мови і літератури» через окремі предмети («Українська мова (мова і читання)», «Мова корінного народу, національної меншини (мова і читання)», «Іноземна мова») з урахуванням вікових особливостей учнів.

Мовами корінного народу в Україні вважаються: болгарська, вірменська, гагаузька, кримськотатарська; мовами національних меншин – російська, польська, молдовська, іврит, ромська, румунська, словацька, угорська. Іноземні мови посідають важливе місце в процесі формування мовної особистості учнів на тлі полікультурного освітнього простору. Серед рекомендованих іноземних мов виокремлюють такі: англійська, німецька, французька, іспанська.

Специфікуємо навчальне тижневе навантаження учня початкової школи (I ступінь) з іноземної мови станом на 2017/18 н. р.:

А. За навчальним планом початкової школи з українською мовою навчання, передбачено 2 години на тиждень як предмет інваріантної частини й одна година як варіативний предмет з I по IV роки.

Б. За навчальним планом початкової школи з українською мовою навчання з вивченням мови корінного народу, національної меншини, на вивчення іноземної мови відводиться 2 години та тиждень як предмет інваріантної частини й 2 години як варіативний предмет з I по IV роки.

В. За навчальним планом початкової школи з навчанням мовою корінного народу, національної меншини, школярі-початківці вивчають іноземну мову 2 години на тиждень як інваріантну частину й одну годину як варіативний предмет з I по IV роки.

Г. За навчальним планом спеціалізованої школи з українською мовою навчання і поглибленим вивченням іноземних мов, для учнів I – III класів передбачено 3 години на тиждень і 4 години на тиждень в IV класі в межах інваріантної частини навчального плану, 3 години відводиться на варіативну частину.

Д. За навчальним планом спеціалізованої школи з навчанням мовою корінного народу, національної мови і поглибленим вивченням іноземних мов для учнів I – III класів також передбачено 3 години на тиждень і 4 години на тиждень в IV класі в межах інваріантної частини навчального плану, 3 години відводиться на варіативну частину.

Методисти пропонують ділити період, відведений на вивчення іноземної мови у I класі, на два етапи: перший (перше півріччя) – усне випередження (з фокусом на фонологічному аспекті мови); другий (друге півріччя) – засвоєння звукобуквених співвідношень.

Перспективним орієнтиром у навчанні західних іноземних мов сьогодні виступає Європейське «мовне портфоліо» – здатність дитини продемонструвати свої знання і вміння з певної теми засобами іноземної мови; інтегрувати кількісні і якісні оцінки; здатність до самооцінювання. Тлом для реалізації іншомовного портфоліо учнів початкової школи визнають особистісну, публічну, та освітню сфери спілкування.

У межах започаткованого дослідження розглянемо стандартний набір компетентностей, що набувають учні початкової школи з іноземної мови в плані лінгвістичного й культурного компонентів. Отже, лінгвістичну компетентність складають лексична, граматична і фонетична компетенції; культурний складник поєднаний із соціальним й має назву «соціокультурний».

У період першого року навчання в загальноосвітній школі лексико-граматична коректність іншомовних (англійськомовних, німецькомовних, французькомовних, іспанськомовних) висловлювань учнів I класів є ситуативно і тематично зумовленою, фонетичне оформлення їхніх висловлювань – апроксимальне. Як позитив відзначимо тематичний спектр програми першого класу – я (моя сім'я і друзі), іграшки (на прогулянці), кольори, розмір, дії, природа і тварини, свята і традиції, шкільне приладдя. Проте соціокультурний складник стосується виключно ситуації спілкування (привітання, ввічливі слова і фрази), не зафіксовано звернення до скарбу художньої літератури країн, мова яких вивчається, тобто Великої Британії, Німеччини, Франції, Іспанії.

На другому році вивчення іноземних мов тематичне коло дещо розширилось (додається відпочинок і дозвілля, людина), проте репродуктивно-продуктивний рівень актуалізації мовленнєвої діяльності не збагатився літературно-філософською спадщиною країн Заходу і Сходу.

На третьому році навчання до навчально-ситуативної тематики імплементуються ще теми

«Помешкання (На кухні)» і «Природа і навколишнє середовище (Пори року)», визначаються результати маніфестації соціокультурної компетентності («знання культурних реалій», «знання спільноти, мова якої вивчається, пов'язаних з повсякденним життям» тощо), проте в джерельній базі навчального матеріалу не згадується про художні твори країн, мова яких вивчається).

Четвертий рік навчання охоплює такі теми, як «Місце проживання», «Подорож», «Шкільне життя». Наприкінці навчання в початковій школі передбачено оволодіння вміннями маніфестувати іншомовну лінгвістичну й соціокультурну компетентності в усіх видах мовленнєвої діяльності в контексті різнопланових текстів, пов'язаних із повсякденним життям. Зауважимо, що художні твори й філософсько-педагогічні детермінанти навчання іноземної мови на початковому етапі навчання в середній школі залишаються поза увагою методистів.

Програма з іноземних мов у спеціалізованих школах на початковому етапі відрізняється насиченістю тематики та лексико-граматичною компонентою в межах навчальної тематики. I рік навчання поповнюється темами «Мій дім (моя кімната)», «Природа (домашні улюбленці)»; II рік – «Свята (день народження)», «Мої друзі», «Природа (у саду, на городі)», «Подорож»; III рік – «Мій день», «Відпочинок і дозвілля», «Їжа», «Природа і навколишнє середовище», «Школа (розклад, навчальні предмети)»; IV рік – «Помешкання (місце проживання)», «Покупки у крамниці», «В аеропорту, на вокзалі», «Шкільні події» тощо. Соціокультурна компетентність змістом не відрізняється від вищезгаданої.

Відзначимо, що саме у 2017 році значущості набуває китайська мова в контексті економіко-політичних взаємин між Україною та Китаєм. Китайська мова посідає почесне місце в парадигмі іноземних мов, що вивчаються в загальноосвітній школі. Ключову роль виконують освітні центри «Інститут Конфуція», що куруються Київським національним лінгвістичним університетом, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна та Південноукраїнським національним педагогічним університетом імені К. Д. Ушинського.

Початок *третього етапу* становлення освіти асоціюємо з 2018/19 навчальним роком. Впровадження китайської мови в освітню царину іноземних мов збіглося з проектом МОН України «Нова українська школа» (Нова українська школа, 2016). У Концепції акцентується увага на

засвоєнні нового змісту освіти і набутті ключових компетентностей, необхідних для успішної само-реалізації особистості; на здатності випускника загальноосвітньої школи конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя. Згідно Концепції, «найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі» (Нова українська школа, 2016). Відзначимо, що серед ключових компетентностей поряд із спілкуванням державною і рідною в разі відмінності мовою Кабінет Міністрів України визначає спілкування іноземними мовами (враховуючи математичну грамотність, компетентність у природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрову компетентність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні і громадянські компетентності, підприємливість та фінансову грамотність, загальнокультурну грамотність, екологічну грамотність і ведення здорового способу життя).

Спілкування іноземними мовами передбачає «уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів; уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування» (Нова українська школа, 2016). Потужну силу набуває виховання загальнолюдських цінностей (морально-етичні й соціально-політичні) учнів, зокрема з урахуванням культурологічного компонента засобами державної, рідної (в разі відмінності) та іноземної мов.

Отже, відповідно до Нового базового Закону «Про освіту» (Закон України «Про освіту», 2017), існує три рівні повної загальної середньої освіти: початкова освіта (тривалість – чотири роки); базова середня освіта, яка здобувається в гімназії (тривалість – п'ять років); профільна середня освіта, яка здобувається в ліцеї або закладах професійної освіти (тривалість – три роки). Початкова освіта нової школи поділятиметься на два цикли: 1) адаптаційно-ігровий (1–2 класи); 2) основний (3–4 класи). Освітняни гарантують, що якість освіти, зокрема з іноземної мови, буде підвищено в кожній початковій школі; «навчання буде організовано за єдиним стандартом без запровадження предметів із поглибленим рівнем, що також дозволить уникнути соціального розшарування та відбору дітей у молодшому шкільному віці». З огляду на вищезазначене, навчальні завдання з іноземної мови і час на їхнє виконання на першому етапі

будуть визначатися з урахуванням індивідуальних особливостей школярів; обсяг домашніх завдань буде обмежено; класне і позакласне навчання буде організовано через діяльність, ігровими методами; вчителю надається самостійність у виборі (створенні) навчальних програм у межах стандарту освіти; буде запроваджено описове формувальне оцінювання (традиційних оцінок не передбачено); найважливішим завданням вчителя визначено підтримку в кожному учневі впевненості і мотивації до пізнання.

Другий цикл початкової освіти, за концепцією Нової української школи, буде спрямований на формування в учнів почуття відповідальності й самостійності через використання методів, які вчать робити самостійний вибір, пов'язувати вивчене з практичним життям, враховують індивідуальність учня; запроваджується предметне навчання; частина предметів передбачатиме оцінювання.

Ініціативна група з реформування освіти умовно розподілила процес реформування на три фази: перша фаза (2016–2018 рр.); друга фаза (2019–2022 рр.) і третя фаза (2023–2029 рр.). Саме перша фаза стосується початкової школи, оскільки з неї починається перегляд навчальних планів і програм з метою розвантаження, запровадження компетентнісного та антидискримінаційного підходів у початковій школі; розробляються і затверджуються стандарти початкової освіти на (компетентнісній основі); створюються підручники нового покоління; забезпечуються різноманітності форм здобуття початкової освіти тощо. Друга фаза присвячена провідним освітнім аспектам базової середньої освіти, третя фаза – профільній середній освіті.

Отже, виникає потреба розробки навчально-методичного забезпечення навчання китайської мови в середній школі відповідно до покликів часу та змісту реформування в галузі навчання іноземних мов, зокрема китайської, з одного боку, з іншого боку, нагальною також є необхідність перегляду й оновлення навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів китайської мови.

Аналіз шкільних підручників з іноземних мов для початківців дозволив констатувати наявність навчально-методичних комплексів (НМК) з англійської, німецької, іспанської та французької мов, до складу яких входять робочий зошит, прописи, тестовий зошит, книга для читання, словник, методичні вказівки / книга для вчителя, аудіо- та відеоматеріали. На жаль, відчувається значний брак вітчизняних НМК з навчання китай-

ської мови в середній школі України з урахуванням сучасних соціально-політичних, економічних і культурних взаємин між Україною і Китаєм.

Київська гімназія східних мов № 1 є найвідомішим (майже єдиним) закладом освіти з поглибленим вивченням китайської мови, починаючи з першого року навчання. У першому класі гімназії використовують НМК «Чарівне королівство китайської мови» з навчання китайської мови, створений на основі творчої співпраці з вітчизняними та зарубіжними науковими, науково-методичними установами, вищими навчальними закладами за сприяння Міністерства освіти і науки України, Інституту педагогіки НАПН України, Департаменту у справах освіти і науки молоді та спорту Виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації). Відомо, що зміст згаданого НМК, зокрема книга для вчителя (1982 рік), базувався на авторській програмі Н. О. Орчинської і К. В. Тин, які в минулому займалися проблемами навчання китайської мови молодших школярів (6–7 років). До складу робочого зошита ввійшов матеріал з підручника для каліграфічного письма Ю. В. Рюніна. Відзначимо, що методичні підходи для подання навчального матеріалу були запозичені з автентичних підручників, виданих останнім часом у Китаї, зокрема з підручників «Китайська мова», «Весела китайська», «Новий старт», «Вивчаємо китайську мову разом» (Сократова, 2014: 716–724).

Отже, складові частини навчально-методичного комплексу «Чарівне королівство китайської мови» з китайської мови для 1-го класу відповідає вимогам «Концепції навчання східних мов у Київській гімназії східних мов № 1» (Концепція навчання східних мов..., 2007) і включає матеріали для навчання, програми та методики викладання (2009–2010 рр.). За навчальним планом гімназії, починаючи з 1-го класу, до базового курсу навчання включено навчання двох іноземних мов – першої східної та другої англійської, що передбачає відповідне оволодіння молодшими школярами базовим рівнем іноземних мов, який слугує фундаментом для продовження навчання на етапі основної школи, набуття загальних знань про культуру країн, мови яких вивчають учні, формування навичок зміни мовного коду, вміння зіставляти мовні явища (Сократова, 2014: 716–724).

На першому році навчання в гімназії закладаються основи вмінь і навичок, що забезпечують елементарну мовну діяльність, зокрема формуються репродуктивні вміння (переважно на базі пісень, віршів, римувань, казок), навички вимови й система знань учнів про писемність східних мов

і структуру її знаків; закладаються основи навичок письма і мовлення; рецепція превалює над продукцією.

За авторською методикою викладачів-методистів гімназії (Л. Г. Сократової, Н. О. Орчинської, К. С. Мілюк), навчальний матеріал вводиться за максимального використання зорових та слухових засобів; усне опрацювання матеріалу передуює навчанню читання та письма; активна лексика та прості граматичні моделі курсу ретельно дібрано в межах тематики повсякденного життя і навчання в молодшій школі. Попри загально позитивну органіку побудови навчально-методичного комплексу «Чарівне королівство китайської мови» з китайської мови для 1-го класу, на наш погляд, у ньому дещо бракує матеріалу культурологічного плану, заснованого на творах відомих філософів і провідних китайських поетів та прозаїків різних епох становлення Піднебесної.

Для учнів 3–4 класів вчителька китайської мови Первомайської гімназії № 3 Первомайської міської ради Харківської області М. В. Ільїна пропонує програму курсу «Китайська мова», за якою передбачено 70 годин (по 35 годин на рік; 1 година на тиждень). Метою навчального курсу авторка визначає формування в учнів комунікативної компетенції, тобто комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. В авторському посібнику надано зразки інтерактивних технологій навчання китайської мови та розробки уроків із теми «Привітання». Зауважимо, що вчителька-методист визнає значущу роль соціокультурних та соціолінгвістичних знань, умінь і навичок у процесі розвитку комунікативної компетенції, що сприяють розвитку в них здібностей до використання китайської мови як інструменту спілкування в діалозі культур і цивілізацій сучасного світу, як засобу міжособистісної взаємодії в умовах багатонаціонального та полікультурного світового простору, проте не виокремлює (лінгво) соціокультурну компетенцію як елемент загальної лінгвістичної компетентності учнів початкової школи і не пропонує вправи з її оволодіння (Каталог методичних рекомендацій, 2013: 51).

Подекуди в середніх школах на заняттях з китайської мови використовують посібники окремих видавництв, які за своїм призначенням є додатковою літературою, а не базовою. Наприклад, українська авторка Ю. Кобзан розробила для початківців розмовник китайської мови в малюнках, де китайські фрази і речення транслітеровані українською мовою. На думку розробника, цей розмовник дозволить відразу почати розмовляти китайською мовою, просто читаючи слова

українською, а кольорові ілюстрації зробляють процес спілкування легким і захоплюючим (Кобзан, 2017). Такий підхід до вивчення китайської мови, втім, як і будь-якої іншої іноземної мови, не можна застосовувати в навчальних закладах, позаяк учні в такому разі не мають можливості вивчати іноземну мову в системі (фонетика, лексика, граматики, стилістика, країнознавство тощо) та в парадигмі міждисциплінарності.

На особливу увагу заслуговує підручник Ярослава і Роксолани Дерєга «Знаки неба. Китайська мова для допитливих дітей і мудрих дорослих» (Дерєга Я., Дерєга Р., 2015) для дошкільнят і молодших школярів, структура і зміст якого побудовані на основі відомого висловлювання Конфуція: «Світом керують не царі та імператори. Світом керують знаки та символи. Хто володіє знаками, той володіє світом». Китаєзнавці викладають навчальний матеріал за принципом системної наступності: до змісту нового заняття входить матеріал попереднього, тобто вивчаючи китайські ієрогліфи, діти пізнають його філософське підґрунтя, навчаються їх читати і писати, починаючи з окремих ієрогліфів і закінчуючи міні-текстами. Наприкінці курсу учні опанують 36 китайських ієрогліфів і понад 300 китайських фраз. Зауважимо, що для формування лінгвокультурної компетентності молодших школярів необхідно до програмного матеріалу з китайської мови включати уривки з етнічної поезії і прози естетичного і соціального спрямування.

Відомо, що в деяких навчальних закладах середньої освіти викладання китайської мови здійснюють учителі з КНР, які працюють у межах Міжнародного проекту «Інститут Конфуція». У навчально-виховному процесі, спрямованому на вивчення китайської мови, превалюють автентичні НМК, в яких не враховується культурологічна компонента України як національне тло для ознайомлення з «чужою» культурою. Прокоментуємо деякі з них.

НМК «Царство китайської мови – Веселий шлях оволодіння китайською мовою» з навчання дітей дошкільного віку та школярів молодшої школи китайської мови рекомендований Державним Департаментом Китаю з популяризації китайської мови за кордоном (Ханьбанем) і розрахований на 3 рівні, кожен з яких складається з двох частин – А і Б, 6 розділів, 12 уроків. Навчальні посібники містять діалоги, нові слова, завдання з ієрогліфіки. В ілюстраціях репрезентована й описана зрозумілою для дитини мовою інформація про культурні складові частини Піднебесної. У посібниках містяться вправи з ручної роботи, пісні, розповіді і різні ігрові завдання.

У межах кожного уроку передбачено оволодіння 1–2 новими ієрогліфами, близько 10 новими словами і однією простою фундаментальною конструкцією і / або реченням. По закінченні курсу діти знатимуть 50 ієрогліфів і 300 нових слів, опанують найпростіші конструкції / речення, декларуватимуть кілька китайських дитячих віршів і співатимуть декілька пісень, а також познайомляться з деякими особливостями китайської культури.

Специфікуємо тематику за трьома рівнями. НМК «Царство китайської мови – Веселий шлях оволодіння китайською мовою» для учнів перших класів охоплює повсякденну елементарну тематику школяра та деякі інтереси молодших школярів, як-от: «Привітання», «Рахування», «Моє тіло», «Мій будинок», «У класі», «Їжа і напої»; для учнів других класів – «Національності і міста», «Дата і час», «Місце знаходження», «Професії», «Тварини і природа», «Кольори й одяг»; для третіх класів – «Сезони і погода», «Спорт і хобі», «Покупки», «Повсякденне життя», «Транспорт і подорож», «День народження і свята». На жаль, коментар і завдання в згаданому НМК написані російською мовою, не було виявлено також вправ крос-культурної спрямованості.

Висновки. Аналіз навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів, наявних типових освітніх програм закладів загальної середньої освіти, робочих програм з іноземних мов, зокрема китайської, і навчально-методичного забезпечення шкільного предмета «Китайська мова» надав можливість зробити низку висновків. Наразі не розроблено типових, інноваційних за змістом і спрямуванням освітніх програм для молодших школярів з питань «лінгво-кроскультурних» аспектів навчання китайської мови в закладах середньої освіти. Існує потреба в глибокому вивченні таких проблем, як-от: методичні принципи формування лінгвокультурної компетентності учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл засобами китайськомовних художніх творів; принципи добору мовленнєвого матеріалу для формування зазначеної компетентності. Навіть більше, до сьогодні не з'ясовано сутність і структуру феномена «лінгвокультурна компетентність учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл»; не ідентифіковано засоби формування лінгвокультурної компетентності учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл; не розроблено систему вправ, що сприяють формуванню лінгвокультурної компетентності учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл засобами китайськомовних художніх творів на тлі національної культури України тощо. Попри те, що метою мовно-літера-

турної освітньої галузі (іншомовна освіта) є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, відчувається брак лінгвокультурної компоненти в загальних очікуваних результатах іншомовної освіти, зокрема в контексті вивчення китайської мови.

Отже, наразі існує потреба в програмно-методичному забезпеченні процесу формування лінгвокультурної компетентності учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл засобами китайськомовних художніх творів, оскільки ефективність навчання молодших школярів китайської мови уможливується завдяки професійно-адекватному моделюванню вчителем змісту, структури і технологій

навчання, а також вмотивованості і зацікавленості учнів щодо виконання запропонованих завдань на уроці іноземної мови і в позакласний час.

З огляду на вищезазначене, перспективним вважаємо подальше дослідження стану сформованості лінгвокультурної компетентності учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл в аспекті діагностування реального рівня теоретичної і практичної підготовленості школярів за конкретними критеріями і показниками, тобто розробити відповідні завдання, специфікувати критерії, показники і рівні сформованості лінгвокультурної компетентності в учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл засобами китайськомовних художніх творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дерєга Я., Дерєга Р. Знаки неба. Китайська мова для допитливих дітей і мудрих дорослих. К.: Юніверс, 2015. 70 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти (проект): схвалено рішенням колегії Міністерства освіти і науки України. Київ, 17.08.2017 р., протокол № 6/1–2.
3. Каталог методичних рекомендацій до навчальних програм (спецкурсу, факультативу, курсу за вибором) варіативної складової навчального плану 2009 – 2013 рр.; колектив авторів. Харків: Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти», Центр інноваційного розвитку освіти, 2013. 143 с.
4. Кобзан Ю. Розмовник. Китайська мова в малюнках. Київ: Видавництво «Арій», 2017. 32 с.
5. Концепція навчання східних мов у Київській гімназії східних мов № 1 (2006–2010 рр.). Експериментальний проєкт. К.: Енергія плюс, 2007. 112 с.
6. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Київ, Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988 р.
7. Закон України «Про освіту». Київ, Міністерство освіти і науки України: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, ст.380.
8. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи: документ. Київ, Міністерство освіти і науки України, 27.10.2016 р.
9. Сократова Л. Г. Сучасний навчально-методичний комплекс із китайської мови для 1-го класу. Проблеми сучасного підручника. 2014. Вип. 14. С. 716–724.
10. Учебно-методический комплекс «Царство китайского языка – Веселый путь овладения китайским языком»; для учащихся начальной школы, 3 уровня. Beijing: Beijing Language and Culture University Press, 2017.
11. Чекаль Г. С., Палій О. А., Потапенко С. І., Андрійко І. Ф. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх закладах: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2010. 322 с.

REFERENCES

1. Derega Ya., Derega R. Znaky neba. Kytaiska mova dlia dopytlyvykh ditei i mudrykh doroslykh [Signs of the sky. The Chinese language for curious children and wise adults]. Kyiv: Universe, 2015. 70 p. [in Ukrainian]
2. Derzhavnyi standart pochatkovoї zahalnoi osvity (proekt) [State standard of primary general education (project)]. Kyiv, 17.08.2017 r., protokol № 6/1–2 [in Ukrainian]
3. Katalog metodychnykh rekomendatsii do navchalnykh prohran (spetskursu, fakultatyvu, kursu za vyborom) varyatyvnoi skladovoi navchalnogo planu 2009 – 2013 rr. [Catalog of methodical recommendations for curricula (special course, elective and optional courses) of the variational component of the curriculum 2009–2013.]. Kharkiv: Komunalnyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Kharkivska akademiia neperervnoi osvity», Tsentri innovatsiinoho rozvytku osvity [Communal Higher Educational Institution “Kharkiv Academy of Continuing Education”, Centre for Innovation Development of Education]. 2013. 143 p. [in Ukrainian]
4. Kobzan Yu. Rozmovnyk. Kytaiska mova v maliunkakh [Phrasebook. Chinese in pictures]. Kyiv: Vydavnytstvo «Arii». 2017. 32 p. [in Ukrainian]
5. Kontsepsiia navchannia skhidnykh mov u Kyivskii himnazii skhidnykh mov № 1 (2006–2010 rr.). Eksperymentalnyi proekt [The Concept of Teaching Oriental Languages at Kyiv Gymnasium of Oriental Languages No. 1 (2006–2010). Experimental project]. – Kyiv: Enerhiia plus [Energy plus]. 2007. 112 p. [in Ukrainian]
6. Kontsepsiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity “Nova ukrainska shkola” na period do 2029 roku [Realization Concept of the State policy in the reformation sphere of general secondary education “New Ukrainian school” for the period up to 2029]. Kyiv. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 hrudnia 2016 r. № 988-r. [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 14, 2016 No. 988-p.]. 2016 [in Ukrainian]
7. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine “On Education”]. Kyiv, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR) [Ministry of Education and Science of Ukraine: Information from the Supreme Council (ISC)]. Kyiv. 2017. Nr 38–39, Art. 380 [in Ukrainian]

-
8. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly [New Ukrainian School. Conceptual Principles of Secondary School Reforming]. Kyiv, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Ministry of Education and Science of Ukraine]. 2016 [in Ukrainian]
 9. Sokratova L. H. Suchasnyi navchalno-metodychnyi kompleks iz kytayskoi movy dlia 1-ho klasu [Modern educational-methodical complex of the Chinese language for the 1st year of study]. Problemy suchasnoho pidruchnyka [Problems of the modern textbook]. 2014. Issue 14. pp. 716–724 [in Ukrainian]
 10. Uchebno-metodicheskii kompleks «Tsarstvo kitayskogo yazyka – Veselyiy put ovladeniya kitayskim yazykom» [dlya uchashihsya nachalnoy shkoly, 3 urovnya] [Educational-methodical complex "The Kingdom of the Chinese language – Cheerful way of mastering the Chinese language" [for primary school pupils, 3 levels]. Beijing: Beijing Language and Culture University Press, 2017 [in Russian / Chinese].
 11. Chekal H. S., Palii O. A., Potapenko S. I., Andriiko I. F. Metodyka navchannia inozemnykh mov u zahalnoosvitnikh zakladakh: pidruchnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv [Methods of teaching foreign languages in general educational institutions: a textbook for students of higher educational institutions]. Kyiv. 2010. 322 p. [in Ukrainian]